

Socialpsykologiska aspekter på rökning

Personlighetsdrag – rökning

En pilotstudie

Bodil Lindström

Gösta Tibblin

Denna studie är ett försök att relatera personlighetsvariabler till åtta olika rökarbeteenden i stället för att endast studera grupperna rökare och icke rökare. Resultaten talar för att det finns skillnader mellan de olika rökarkategorierna. Frågor som speglar principfasthet, vanemässighet och regelbundenhet bejakas i sjunkande utsträckning med stigande tobakskonsumtion.

Fil.kand. Bodil Lindström är verksam som psykolog vid medicinska kliniken I, Sahlgrenska sjukhuset, och docent Gösta Tibblin innehar en forskartjänst i preventiv kardiologi vid Statens medicinska forskningsråd och är verksam vid medicinska kliniken I, Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg.

Psykologiska studier av rökare har framförallt inriktats på att finna en speciell rökarpersonlighet som skiljer sig från icke-rökarens personlighet. Resultatet har varit kontroversiellt. Skälet till detta kan vara att såväl gruppen rökare som gruppen icke-rökare är heterogena. Denna studie är ett försök att relatera personlighetsvariabler till åtta olika rökarbeteenden i hopp om att finna mer distinkta samband än tidigare.

Material

Föreliggande material baserar sig på en undersökning "1913 års män" som gjordes i Göteborg år 1963, av bl.a. Hjortzberg-Nordlund och Tibblin. Man studerade ett slumpmässigt urval män, födda 1913. Till undersökningen kallades 973 män, varav 855, d.v.s. 88% deltog. Studiens huvudsyfte är att kartlägga utvecklingen av hjärt-kärlsjukdom.

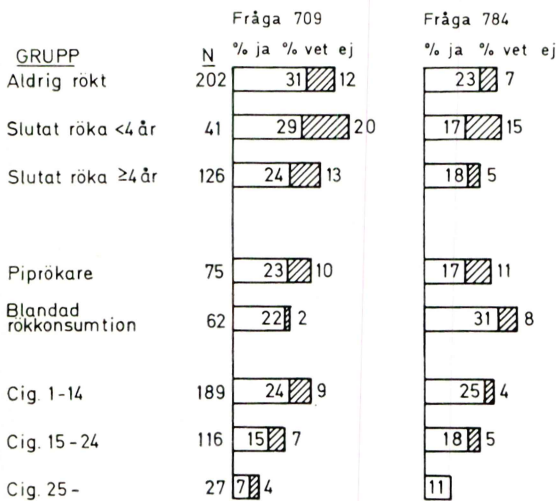
Rökvanor hos denna grupp undersöktes på ett standardiserat sätt av Tibblin. Psykologiska variabler studerades av Hjortzberg-Nordlund och då användes, något modifierat, ett personlighetsformulär konstruerat av Bengt J. Lindberg. Detta

bygger på personlighetsteorier av bl.a. Adler, Janet, Sjöbring, men även andra personlighetsteoretiska referensramar är tillämpbara. Metodiken finns utförligt beskriven hos Hjortzberg-Nordlund.

Ur gruppen på 855 män fanns uppgifter gällande rökvanor och personlighetsbedömning på 838 stycken. Detta material delades upp i kategorierna rökare resp. icke-rökare. Rökarna, 56 % delades vidare in i 5 undergrupper och icke-rökarna i 3 undergrupper. Storleken på dessa undergrupper varierar mycket, vilket gör tolkningen av skillnader något osäker.

Materialet är endast behandlat så, att man betraktat frågornas svarsfrekvenser (alt.: ja/nej/kan ej ta ställn.) för resp. grupper och gjort jämförelser. X^2 -beräkningar utfördes mellan kategorierna rökare/icke-rökare. Frågorna avseende olika personlighetsdrag gav endast undantagsvis upphov till signifikanta skillnader mellan grupperna rökare och icke-rökare. Vad som framkom var vissa skillnader mellan undergrupperna inom respektive kategorier. Dessa skillnader var måttliga men av intresse då de uppträdde relativt konstant gällande vissa personlighetsdrag.

Fig. 1 Principfasthet, vanemässighet, regelbundenhet

Gällande t.ex. "behov att planlägga, ordna i förväg..." instämde icke-rökarna i betydligt större utsträckning på sådana frågor. Piprökarna visade här större överensstämmelse med icke-rökarna än med cigarrettrökarna.

Frågor gällande allmän trötthet gav ej signifikanta skillnader mellan rökare och icke-rökare. Inom rökgruppen dock, bejakar storkonsumenterna av cigaretter genomgående dessa frågor i störst utsträckning. Bland icke-rökarna fanns största andelen instämmande hos gruppen som nyligen slutat röka.

Frågor gällande jäkt, stress, fick högst ja-svarshäufigvens hos gruppen som nyligen slutat röka, men även cigarrettrökarna instämde här i stor utsträckning.

Resultat

Fig. I och II illustrerar gruppernas procentuella svarshäufigvenser när det gäller "principfasthet, vanemässighet, regelbundenhet", och "impulsivitet, förmåga att ryckas med, behov av omväxling".

När det gäller variabeln "principfasthet, etc" svarar rökningsskategorier helt olika. Icke rökare bejakar eller vet ej i upp till 49 %. Med stigande tobakskonsumtion sjunker antalet ja-svar.

För variabeln "impulsivitet etc" finns det motsatta tendenser. Icke-rökaren, speciellt de som aldrig rökt, ligger lågt, medan stor-rökaren bejakar eller vet ej i 44 respektive 59 %.

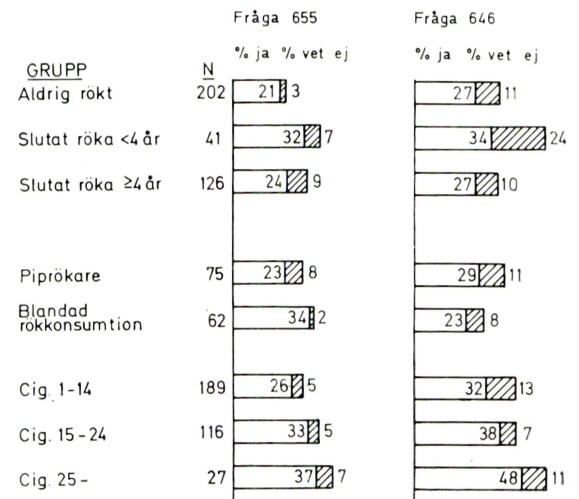
Frågor gällande "kontaktförmåga, utåtriktning, syntona drag" gav inga signifikanta skillnader mellan rökare och icke-rökare. Inom rökgruppen tenderade cigarrettrökarna att instämma i något högre grad än piprökarna, och den extrema "stor-rökargruppen" instämde genomgående i högre utsträckning än alla övriga. Icke-rökarna visade här mest överensstämmelse med piprökarna, och gruppen som nyligen slutat röka hade svårast att ta ställning till frågorna.

Frågor avseende olika asteniska drag, typ: "oro för framtiden, planeringsbehov, obeslutsamhet, ordningsbehov, kontrollbehov etc" gav signifikanta skillnader mellan rökare och icke-rökare.

Kommentar

Sammanfattningsvis måste framhållas att dessa resultat är preliminära och inga generella slutsatser kan dras. Denna undersökning har endast visat små, men relativt konstanta gruppkillnader. Det vore av intresse att med alternativa typer av undersökningsmetoder, studera olika kategorier rökare resp. icke-rökare och se i vad mån det går att finna utmärkande personlighetsdrag hos dessa grupper. Detta bl.a. med tanke på effektiv rökavvänjning. Om man skulle komma fram till att

Fig. 2 Impulsivitet, förmåga att ryckas med, behov av omväxling.

Storrökaren skiljer sig från måttlighetsrökaren när det gäller flera personlighetsvariabler. Denna undersökning talar för att storrökaren kan beskrivas som synton, utåtriktad, impulsiv med få asteniska drag men med en allmän trötthetskänsla.

storkonsumenten av cigaretter visade t.ex. utpräglade subsolida drag, hade en ovanligt utåtriktad läggning, mycket få asteniska inslag, en mer än genomsnittlig trötthetskänsla kunde man vänta

sig, att denna individ, om han önskade rökavvänjning borde bemötas med andra metoder för att nå resultat än en rökare ur annan rök-kategori, där beteendemönster och uppsättning personlighetsvariabler var av annan karaktär.

REFERENSER:

- Tibblin, G.: High blood pressure in men aged 50. — A population study of men born in 1913. Acta med. scand. Suppl. 470, 1967.
- Hjortzberg-Nordlund, H.: Abuse of alcohol in middle-aged men in Göteborg. A social — psychiatric investigation. Acta psych. scand. Suppl. 199, 1968.

Socialpsykologiska aspekter på rökning

Personlighetsskillnader mellan rökare med olika cigarrettkonsumtion

Alf Nilsson

Lita Tibbling

Avsikten med undersökningen var att ställa rökarens cigarrettkonsumtion i relation till deras personlighet. Två olika experimentella metoder för att beskriva individens personlighet användes. Metoderna har utvecklats vid Psykologiska institutet i Lund.

Relevant information om individens personlighet kan erhållas om man studerar hur individen anpassar sig till en "ny" och "provocerande" situation. Individen utvecklar då en speciell stil i sitt försök att bemästra situationen. Denna an-

passningsstil eller anpassningsprocess kan avslöja grundläggande drag i individens personlighet.

För att studera individens specifika anpassning har bl. a. olika eftereffektfenomen använts. I föreliggande undersökning har en rotatoriskt inducerad eftereffekt, den s. k. *okulogyrala illusionen* (OGI), utnyttjats. Den rapporterade durationen i OGI varierar mellan individer. Vid upprepade försök med OGI har det också visat sig att vissa personer rapporterar en successiv ökning och andra en successiv minskning av durationen. Av

Det är ett klart samband mellan individens personlighet och cigarrettkonsumtion. Flertalet storrökare kännetecknas av en neurotisk anpassning med överdrivet impulsbeteende.

Studien har utförts av fil.lic. Alf Nilsson, lektor vid psykologiska institutet i Lund, och med.dr. Lita Tibbling, amanuens vid örönkliniken, lasarettet, Lund.